НАША БУДУЧЫНА

Цана асобнага нумару 200 м. п.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільна, Вострабрамская вул. 9 (Ostrobramska 9).

Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 штодня апрача сьвяточных дзён.

Выходзіць раз у тыдзень.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкаў да хаты 800 м. п. Для заграніцы ўдвая даражэй.

Няпрынятыя ў друк рукапісы назад ня вертаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад рэдакцыі.

Цана абвестак: перад тэкстам 400 мк., сярод тэксту 600 мк. і на апошняй страніцы 200 мк. за радок пэтыту ў 1 шпальт.

№ 3. **Панядзелак, 25-га сьнежня 1922 г.** **Год I.**

Віншуем з Новым Годам!

На пераломе.

У кожным грамадзянстве і ў кожнай дзяржаве йдзе бязупынная барацьба паміж палітычнымі партыямі.

Партыя — гэта прадстаўніца тэй ці іншай групы грамадзянства, тэй ці іншай клясы — з усімі яе інтарэсамі, пажаданьнямі, ідэаламі. І партыйная барацьба — гэта выяўленьне тэй барацьбы, якая бязупынна, кожын дзень, кожын мамэнт ідзе паміж рознымі групамі і клясамі народу. А мэта яе — здабыцьцё ўлады ў гаспадарстве, каб забясьпечыць сваей клясе панаваньне.

Бадай, ня знойдзеш цяпер другой такой старонкі, дзе-б партыйная барацьба сталася такой вострай, як у сучаснай Польшчы. Найбольш ярка гэта выявілася на выбарах прэзыдэнта Польскай Рэспублікі: пасьля таго, як кандыдат правых, граф Замойскі, праваліўся, і на чале гаспадарства стануў чалавек бязумоўна паступовы, вольны ад дзікага нацыяналізму, — сярод правых (панскіх) партыяў зьявілася думка зьмяніць выбары рэвальвэрнай расправай з першым прэзыдэнтам Польшчы. І знайшоўся чалавек, які гэту думку-лятуценьне польскага панства правёў у жыцьцё, запэцкаўшы свае рукі крывёй прэзыдэнта Нарутовіча,..

Забойства Нарутовіча — доказ таго, што дарогай права і закону польскае панства не спадзяецца здабыць улады над працоўным народам Польшчы. Гэта — знак банкруцтва правых і нацыяналістаў. А паўторныя выбары прэзыдэнтам, кандыдата польскай дэмакратыі, Войцеховскага, толькі пацьвярдзілі гэтае банкроцтва.

Але ня трэба забывацца аб тым, што пабеда польскай дэмакратыі была магчыма толькі дзякуючы таму, што яе падтрымалі такзваныя нацыянальныя меншасьці: беларусы, украінцы, немцы, жыды. Усе гэтыя нацыянальнасьці верылі, што перавага польскай дэмакратыі павінна павясьці польскую дзяржаўную палітыку па новай дарозе — па дарозе запраўднае волі для ўсіх грамадзян і нацыянальнасьцей, якія жывуць пад польскаю ўладаю. Верылі, хоць асоба пана Войцеховскага сама па сабе не дае ніякае пэўнасьці ў гэтым: у яго-ж руках, як міністра ўнутраных спраў, была ўжо ўлада, была магчымасьць выкурыць той дух беззаконьня і уціску „інародцаў“, якім пранікнута польская адміністрацыя — асабліва ў нашым краю, — і ўсё-ж ён з гэнай магчымасьці не скарыстаў, пакідаючы ўсё па старому... Вось, даючы свае галасы за пана Войцеховскага ў Нацыянальным сабраньні, меншасьці выявілі даверые сваё не пану Войцеховскаму асабіста, а выключна польскай дэмакратыі. І апошняя павінна ўзяць на сябе ўвесь адказ за дзейнасьць новага прэзыдэнта.

Польшча стаіць на раздарожжы. За першай пабедай дэмакратыі павінна пайсьці поўная зьмена курсу польскай палітыкі. Ці мы яе ўбачым? Гэта яшчэ пытаньне. Але, калі і дэмакратыя Польшчы будзе йсьці сьледам за эндэкамі ў палітыцы да іншых нацыянальнасьцей, дык вера меншасьцей у польскую дэмакратыю аканчальна развеецца. Вынікі-ж гэтага напэўна ня будуць карысны для маладога Польскага гаспадарства.

✦✦✦✦

Барацьба за незалежнасьць.

Вялікая сусьветная вайна і соцыяльныя рэвалюцыі па ўсей Эўропе разбудзілі самыя занепаўшыя ў культурным разьвіцьці і палітычным становішчы народы да барацьбы за сваю незалежнасьць, за вызваленьне з пад чужацкай апекі і пашырылі, углубілі гэтую барацьбу там, дзе яна ўжо была. Напрыклад, беларусы, яшчэ ў 1917 годзе ў часопісі „Вольная Беларусь“ дамагаліся толькі аўтаноміі, а ў 1920 годзе ўжо палілася беларуская кроў у барацьбе за незалежнасьць сваей Бацькаўшчыны.

За гэты час і ў тэорыі, і ў практыцы жыцьцёвай выдзеляецца шмат мейсца аб адраджэньні народаў, аб правох прыгнечаных нацыянальнасьцяў. Ад самых левых соцыялістычных кірункаў да самых правых—усе ўразумелі і прызналі жыцьцёвасьць ідэі адраджэнскага руху і стаяць у абароне праў нацыянальных меншасьцей. Ленін пасьвячае гэтаму пытаньню цэлы том (XIX), даючы шырокае талкаваньне нацыянальнаму пытаньню, прызнаючы патрэбнасьць кожнаму народу самому і незалежна тварыць сваю ўласную культуру, а не пазычаць яе ў чужых, ня быць гноем для чужой культуры. Нацыянальнае „я“ павінна адрадзіцца і сказаць сваё слова. Нават сярод польскага грамадзянства ўсё часьцей-гусьцей прыходзіцца чуць трэзвы, здаровы пагляд на нацыянальнае пытаньне. Моцны публіцысты Ст. Буковецкі ў сваей новай кнізе „Polityka niepodległej Polski“ стаіць за тое, каб дапамагчы Беларусі і Украіне стаць незалежнымі і гэтым ліквідаваць адвечныя звадкі паміж Польшчай і Расеяй за гэтыя землі.

Ня кажучы ўжо аб бязупыннай крывавай барацьбе за сваю незалежнасьць Ірляндыі і Галіччыны, Марока супроць Гішпанцаў, а таксама і Індыі, Месапатаміі, Сырыі, Ягіпце, але нават і негры разварушыліся.

Нядаўна ў Нью-Іорку адбыўся зьезд неграў. Зьезд гэты праз сваіх дэлегатаў прадставіў Саюзу Народаў свае дамаганьні ад імя 150 мільёнаў чорнай расы. Негры дамагаюцца, каб ім перадалі некалькі бышых нямецкіх калёній у Афрыцы, дзе яны і заложуць незалежную дзяржаву. У Афрыцы цяпер ідзе энэргічная прапаганда за вызваленьне дробных народаў Афрыкі. У адозвах і лістоўках стаіць кліч: „Афрыка—афрыканцам!“ Асабліва рашуча і востра выступаюць Сенегальцы.

Яшчэ ў 1920 годзе ў горадзе Акра, на беразе Гвінейскай затокі адбылася канфэрэнцыя на якой дамагаліся аўтаноміі для „чорнага насяленьня“ і англійскі ўрад змушаны быў уступіць і даць абецанкі. Учарашнія чорныя рабы пазналі сабе цану і дамагаюцца належачых ім праў чалавека. Аўторытэт вялікіх эўрапэйскіх дзяржаў а ў апошнія часы і Ліга Народаў ужо траціць значэньне ў неграў і адраджэнскі вызвольчы іх рух прыймае большую арганізованасьць і адналітасьць. Зразумела, што калі не наступіць крутой перамены ў сучаснай палітыцы, што да нацыянальнага пытаньня, ня ўціхне ўціск паднявольных народаў, дык перад намі бурлівая будучына.

Нават негры зразумелі, што толькі самі сваімі рукамі можна збудаваць сваю хату і стварыць свой дабрабыт.

Р. Ю.

У справе беларускае школы.

ГРАМАДЗЯНЕ! Неадкладаючы памажыце зьбіраць матэр'ял для ўнясеньня інтэрпеляцыі (запытаньне) ў Сойме ў справе беларускага школьніцтва.

Трэба падаць нам на пісьме за ўласнаручным подпісам і акуратным адрэсам поўныя і зусім праўдзівыя адказы на гэткія запытаньні:

1. Ад якога району (вёска, воласьць, павет), калі і якому інспэктару падавалі прыгавар аб адчыненьні беларускае пачаткавае школы?
2. Як прозьвішча павятовага школьнага інспэктара, на рукі якога складалі прыгавор, і колькі разоў дэлегацыя ад району была у яго ў беларускай школьнай справе?
3. Колькі больш-меньш было подпісаў пад прыгаворам?
4. Колькі дзяцей (хлапцоў і дзяўчат) школьнага ўзросту ёсьць у районе, ад якога пададзены прыгавор?
5. Якія адказы даваў інспэктар на словах альбо на пісьме? І ці даваў адказы на пісьме?
6. Якія наагул перашкоды былі з боку інспэктара і адміністрацыйнае улады ў справе адчыненьня беларускае пачаткавае школы?
7. Ці не падавалі прыгавару ў сёлетнім школьным годзе?
8. Як стаіць справа з магчымасьцямі адчыненьня прыватнае беларускае школы?
9. Колькі ёсьць ў вашым районе безработных беларускіх вучыцеляў?
10. Колькі ёсьць ў вашым районе польскіх пачатковых школ; колькі працуе там вучыцеляў; колькі дзяцей ходзіць у польскую школу?

Усе адказы на гэтыя запытаньні, адказы поўныя, акуратныя і зусім праўдзівыя зараз-жа перасылаць у Беларускую Цантральную Школьную Раду (Wilno, ul. Wileńska 12—6) альбо проста ў Прасьветную Сэкцыю Беларускага Пасольскага Клюбу (Wazszawa, ul. Wiejska, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej.

Беларускі Пасольскі Клюб.

18. XII. 1922 г.

Коопэрацыя у 1922 годзе.

Аглядаючы, што, зроблена ў коопэрацыі ў працягу 1922 году, нельга заўважыць, каб апошні адзначаўся якой небудзь паважнай творчай чыннасьцю.

Наадварот, пры пэсымістычным настраеньні можна бы казаць аб заміраньні, аб заняпадзе коопэрацыі, бо аб тым кажаць на першы пагляд факты.

Запраўды, лічбовы ўзрост сіл коопэрацыі ня толькі не павялічыўся, але значна зьменшыўся. У працягу году блізка што не адчынілася ні воднага коопэратыва, калі ня лічыць пары супулак, зложаных з некалькіх чалавек, якім чамусьці спадабалася прыкрыцца коопэратыўнай вывескай; наадварот, можна аднатаваць некалькі выпадкаў сьмерці коопэратываў: спынілі сваю чыннасьць таварыствы, бо не хапала запалу да працы ў яго кіраўнікоў, бо пры сталым спадку валюты вычэрпываліся капіталы, а часам да вельмі жыцьцёвых, здольных да працы коопэратываў прыкладала руку адміністрацыя, як было гэта з Мядзіольскім коопэратывам „Адраджэньне“.

Ліквідацыйная хваля зачапіла ня толькі беларускія коопэратывы, а ўсе бяз выключэньня; дакладна аблічыць, гдзе аказалася найбалей страт—вельмі трудна, бо ідэёвай сувязі паміж коопэратывамі, аб'еднанымі ў рожных саюзах —няма ніякай.

Таксама, за мінулы год ня чутно было аб якой нібудзь паважнай акцыі, якая бы дапамагла коопэратыўнай працы. Сярод коопэратываў ня было абдумана ніякага шырэйшага пляну, а тым болей праведзена ў жыцьцё. Зусім заглохла і культурна-асьветная праца: ні аб лекцыях, ні аб курсах ня чуваць было ў астатнім часе.

Паданыя факты нібы-та сьведчуць аб паважным заняпадзе нашай коопэрацыі, але гэта толькі на першы пагляд.

Мінулы год трэба лічыць пераломным. Ен прайшоў пад знакам ліквідацыі урадовай помачы ў справах аправізацыі наагул, а спэцыяльна—для коопэратываў, а таксама пад знакам звароту да так званых „нармальных“ гаспадарчых варункаў, г. з., капіталістычнай канкурэнцыі. І хоць у восені саюзы, якія афарбаваліся у нацыяналістычныя польскія калёры, зноў атрымалі урадовую дапамогу ў некалькі дзесяткаў мільёнаў, — беларускія коопэратывы мусілі разьвітацца з урадовай помачай назаўсёды.

Факт гэты, які нібы-та дрэнна адбіўся на матэрыяльным стане коопэратываў, па сутнасьці, нельга лічыць благім

Урадовая помач фактычна дэмаралізавала коопэрацыю, прыцягіваючы да яе элемэнты, якія стараліся скарыстаць урадовыя грошы для сваіх асабістых мэтаў. Гэтыя людзі, якія да гэтуль нічога супольнага з коопэрацыяй ня мелі, толькі брудзілі яе справу, толькі забівалі тую душу коопэрацыі, якой апошняя толькі й можа быць жыва.

Пазбаўленая урадовай дапамогі, бел рускія коопэратывы выйшлі на вольны шлях, шлях выяўленьня сваіх уласных сіл ў барацьбе з натуральнымі перашкодамі. А апошніх было шмат: што раз выразьней зазначалася паважнае змаганьне з прыватным гандлем, націскала адміністрацыя, як агульная, так і спэцыяльна-падатковая, якая, карыстаючыся з надыйшоўшага пэрыаду больш „нармальнага" часу, нарэшце разьвярнула свой апарат і усім яго цiжарам налягла на коопэрацыю. бо апошняя няможа так лоўка ухіліцца ад урадовага кантролю, як прыватны гандляр.

Увесь гэты год коопэратывы змагаліся за сваё незалежнае істнаваньне, напружываючы усе свае здаровыя сілы. У гэты час ўсё гнілое, ўсё няшчырае усплыло на паверх, зрабілася відочным; калі яно перамагала жывыя сілы коопэратыва—ён гінуў.

Гэта зусім зразумела. Коопэрацыя, створаная ў паваенныя часы, мусіць ачысьціцца ад усяго бруду і сьмецьця, паваенных шумавінаў. Ачышчэньне ідзе, але не бяз мук і барацьбы... Рэвізыя выяўляе бэзпадстаўныя страты... І тыя кіраўнікі, што шмат часу глядзелі на свой коопэратыў, як на дойную карову, стараюцца стварыць замешаньне, зьніштожыць коопэратыў, каб самому вылезьці чыстым, а тымчасам рыхтуюцца залажыць уласную краму.

Шчыры коопэратар, гледзючы на гэтыя сумныя зьявішчы, можа сказаць з лёгкім сэрцам: „Туды і дарога!" Коопэрацыя мусіць ачысьціцца.

З вялікай мукаў ўвесь мінулы год адбывалася ачыстка. Яна яшчэ не закончылася, так што перад пужлівымі высоўваецца пытаньне: ці гэтая ачыстка пакіне што-колечы ад самай сучаснай коопэрацыі?

Як-бы ні было, мы ведаем, што такі хваробливы працэс павінен перанесьці кожны коопэратыўны рух, толькі нармальна пры самым сваім пачатку. Мы-ж адчуваем яго цяпер, калі гаспадарчае жыцьцё пачынае роўнаважыцца пасля пяражытай трасцы, пачынае прымаць выразьнейшыя формы буржуазна-капіталістычнай гаспадаркі, з яе вольнай канкурэнцыяй, „вольным" гаспадарчым змаганьнем.

Коопэрацыя мусіць прызвычаіцца да гэтага змаганьня. Каб яна была здольнай да барацьбы, у коопэрацыі мусіць застацца толькі чыстае, крэпкае, шчырае, павінны працаваць людзі, здольныя да ахвяры, якія веруць, што кооперацыя-не выпадковае зьявішча, а тым болей, ня спосаб набіць кішаню, а частка лепшай будучыны, якая заменіць мейсца сучаснай капіталістычнай цямніцы.

Каб прысьці на помач працэсу ачысткі, трэба, каб жывыя сілы беларускай коопэрацыі згуртаваліся, пазналі сябе, ў грамадзе ўзмацаваліся, і з верай ў высокую ролю коопэрацыі ў лепшай будучыне, арганізавана пашлі-бы на адказную працу коопэратыўнай творчасьці.

Ня зьвертаючы увагі на лічбовыя страты, з задавьнем — духоўна злучыць свае жывыя сілы — беларуская коопэрацыя пераходзіць у 1923 год.

І. К.

✦✦✦✦

З газэт.

Львовская газэта „Жизнь" у сваей перадавой высказывае гэткую здаровую думку.

„Уся Эўропа прадстаўляе цяпер адно нэрвовае трывожнае чаканьне. Змучыліся ўсе, чакаючы, і усё-ткі чакаюць. Ад канфэрэнцыі да канфэрэнцыі, ад аднэй прамовы да другой. Чакаюць слова, якое паратуе. І сапраўды: ў славах недахвату няма. Калі-б толькі сотая доля таго, што пры розных выпадках высказываюць сучасныя „апекуны сьвета" адпаведала унутранаму іх перакананьню, дык сьвет даўно-б свабадней уздыхнуў. Хто цяпер па шчырасьці ня прысягне, што і ён пераконаны, што вайна ёсьць страшны праступак, жудаснае зьявішча? Хто не прызнае таго, што ўсе „праклятыя пытаньні" нашлі-б хуткую разгадку—толькі дайце свабоду самаазначэньня кожнай нацыі і магчымасьць распарадкавацца сваімі багацтвамі".

✦✦✦✦

З Савецкай Беларусі.

Разсаднікі жывёлаводзтва на Беларусі.

Нар. Кам. Земляробства Беларусі на хутары „Строчыцы", Самахвалавіцкай воласьці, Менскага павету, распачата арганізацыя развядзеньня племянных птушак і дробнага жывёлаводзтва. Лік гатучковай курыцы „Мінор" у гэтым годзе праэктуецца давесьці да 500 штук, трусоў да 100 пар, гусей, вутак і індыкоў да 400 штук.

У Савецкай гаспадарцы „Самуэлева" (Самалёва") арганізуецца разсаднік кароў швіцкай (Швэйцарскай) пароды.

У сучасны момант у гаспадарцы маецца каля 30 галоў швіцкіх кароў і 40 коняў.

У Саўхозе „Велень", Навасёлкаўскай воласьці, Ігуменскага павету, маецца рассаднік сьвіней белай ангельскай пароды і стада галяндзкіх кароў.

М. В.

Весткі з Менску.

✦ У Менску атрымана 25.000 беларускіх падручнікаў і 15.000 лемантароў, надрукаваных у Бэрліне. Кнігі гэтыя будуць разсылацца для школ па паветах.

✦ Арганізуецца усебеларуская выстаўка, характэрызуючая вытворчую, прасьветную і іншую працу ўсіх камісарыятаў Беларусі.

✦ Рынковыя цэны. Жыта 1000 р. пуд, авес 800 р. пуд, ячмень 8825 р. пуд, мука жытняя 1125 р. пуд, мука пшанічная лепшая 112 5 фунт, хлеб чорны 31 р. фунт, булба 204,2 р. пуд, хлеб белы 55,5 р. фунт, сена 517 р. пуд, мяса 148 р. фунт, сала 462,5 р. фунт, масла салёнае 550 р. фунт, малако 140 р. кварта, цукар рафінад 700 р. фунт пясок 320 р. фунт, соль 26 р. фунт, мыла 245 р. фунт махорка 247,5 р. фунт гарбата 1950 р. фунт, газа 57,5 р. фунт сярнікі 100 р. дзясяток.

Гэткія цэны стаялі ў канцы лістапада.

✦✦✦✦

Факты і ілюзіі.

(Некалькі слоў аб арыянтацыі на Язэпа Пілсудскага).

Калі на адпачынак адыходзе з самага верху дзяржаўнага жыцьця чалавек, з імянем якога зьвязана было даволі шмат надзей і з беларускага боку, дык трудна ўстрымацца ад таго, каб сягоньня не падвесьці агул усім гэтым надзеям, ці яшчэ праўдзівей расчараваньням.

А быў час, калі сярод арганізованых слаёў беларускага грамадзянства запанавала адналітая думка: абапёрціся ў барацьбе за ідэалы свайго народу на Польшчу, на чале якой стаяў у поўным розквіце сваей славы Язэп Пілсудскі.

Праўда адналітась гэткага погляду цягнулась вельмі нядоўга.

Крыху сьвежых асабістых успамінаў памогуць нам каротка зарысаваць усю гісторыю беларускай „арыянтацыі" на Пілсудскага.

Вялікдзень 1919 году. Паўлегальна пражываю ў Менску, як і шмат нашых дзеячоў. Нечага чакаем. За граніцай (дзе добра ня ведаем) нешта робіць Рада Народных Міністраў А. Луцкевіча. Палякі захапляюць Вільню, ліквідуючы бальшавіцка-літоўскую Рэспубліку. Аб рабоце беларускіх міністраў спятаюцца ў Менску самыя фантастычныя чуткі: то быццам рух польскае арміі на ўсход робіцца ў поўным паразуменьні з кіраўнікамі беларускае палітыкі, то нават аб нейкіх вайскавых аддзелах, сфармованых з беларусаў і ўжо выйшаўшых на фронт, каб сунуцца на Менск.

Праверыць усіх гэтых гутарак нельга. Чакаем. 8-га жніўня 1919 году палякі забіраюць Менск, пасоўваючыся далей на ўсход. Хутка ў іх руках апынуўся й Бабруйск. Патросе ўсё разьясняецца, але ілюзіі застаюцца, арыянтацыя на Пілсудскага расьце. Першую адозву „да грамадзян места Менска" камандзер польскага фронту (літоўска-беларускага) ген. Шэптыцкі выдае пабеларуску. Дзіцячая ўцеха нашых нацыяналістаў (з хрысціянскай дэмакратыі) ня ведае канца.

Яшчэ за некалькі тыдняў да забраньня Менску палякамі ў Менску зьявіўся пасланец ад нашае Рады Народных Міністраў, але нічога яснага, апрача таго, што палякі досіць толерантна адносяцца да беларускага руху, пасланец гэты з сабой ня прывёз.

Сьледам за адозвай генарала Шэптыцкага расклейваецца па Менскіх вуліцах адозва Пілсудскага „да жыхароў быўшага Вялікага Княз. Літоўскага", выдана ў Вільні.

Абяцанкі ў гэтай адозве самыя заманчывыя. бо сказана проста, што будзе дана магчымасьць устрайваць сваё жыцьцё, паводле ўласных жаданьняў, бяз ніякага націску з боку Польшчы.

Закладаем незалежную ад усяго сьвету маленькую газэту „Звон" (пазьней „Беларусь"). Ахаладзіць поўную жару сьляпое арыянтацыі на Пілсудскага ніяк не ўдаецна. Рэдактар, захварэўшы поўным полёнафільствам, не дае дыхнуць ніводнаму майму артыкулу, нязгоднаму з яго выразнаю тэндэнцыяй. Пілсудскі хутка прыежджае ў Менск. Няма ніводнае беларускае групы, якая-б не згадзілася пасланц да яго дэлегацыю. Дэлегацыя дастае ад Пілсудскага новыя абяцанкі і ў тым ліку амаль што незачэпнасьць сяброў Рады Рэспублікі. Пілсудскі гатоў, як быццам, і на поўнае прызнаньне нежалежнасьці Беларусі, але-ж гэта ніяк не зьмяшчаецца ў галаве Антанты. Прадстаўнік беларускай хрысьціянскай дэмакрацыі выказвае надзею, што Пілсудскі далей пойдзе на ўсход да беларускіх межаў (далей як граніца 72 году), баронючы Беларусь нават „як землі Рэчыцаспалітае". Маўчаць сябры дэлегацыі беларускія эс-эры.

А што-ж на практыцы тымчасам. У Вільні — першыя ластаўкі — дзе-якія арышты беларускіх дзеячоў, у Горадні — ліквідацыя некаторых беларускіх арганізацыяў, канфіскацыя газэты „Родны Край" і таксама арышты. Легэнда аб беларускім войску прымае рэальны выгляд у форме дэкрэту Пілсудскага з 22 кастрычніка 1919 г. аб фармаваньні беларускіх вайсковых аддзелаў. Утвараецца Беларуская Вайсковая Камісія.

Мяне асабіста не здавальняе адна газэтная праца і я паступаю ў Вайсковую Камісію, як просты афіцэр, дзеля культурна-прасьветнай працы. Легэнда аб поўным беларуска-польскім паразу-

* * *

Год стары зьнямог. Пройдзем праз парог
К Новаму мы Году.
Хай жа гэты Год добры умалот
І між людзьмі згоду
Прынясець ён нам ды хай быдзе сам
Крывічам сьвітаньнем.
Хай у гэты Год, мы вялік народ
Злучымся і станем
Шчыльнае сьцяной за край родны свой!

Сучасны.

На Каляды.

Убогая хата. Нікога няма; чуваць званы: Месяц праз вакно асьвечае хату. Уваходзіць Максім і Аксана.

Максім. (топае з нагі на ногу, трэць рукамі вушы). Мароз аж трашчыць, аж іскры сыпяцца, павекі зліпаюцца. А печка халодная...

Аксана. Нятопленая... няма дроў.

Максім. Ну, Аксана, памаліліся мы з табой, цяпер дай пасілкуемся—чаго ты там прызапасіла. Спаткаім Каляды па людзку, па гаспадарску.

Аксана. Толькі бедная наша вячэра: міска саладухі і трохі праснака. Запалі каганец.

Максім. Працавалі мы шчыра, не аддыхаючы, а есьці няма чаго (паліць каганец).

Аксана. Ня ўсім Бог роўна дзеліць.

Максім. А вось, каб я дзяліў, дык бы ўсім роўна падзяліў (скача праз тапчан). Хто сколькі зарабіў, таму столькі даў. Хто сколькі зарабіў, таму столькі даў..

Аксана. Што ты гэта робіш?

Максім. Холад перамагаю.

Аксана. Пакінь! Апошнія лапці стопчыш.

Максім. Лапці для мяне, а не я для лапцёў. Ну але ты круцей хадзі, а то жывот да спіны прыліпае.

Аксана. (Нясла міску з саладухай і выпусьціла). Ах!

Максім. Маеш табе! Астаткі з хаткі. Дзе тонка—там і рвецца. Але-ж тваім ахам сыт ня будзеш.

Аксана. Гэта усё дурны пасьпех, людзям на сьмех. Прыдзецца праснак у сухамятку есьці.. Але дзе-ж ён?! Тут на паліцы стаяў, я цяпер няма. Кот з'еў, пэўня кот з'еў. Кожны дзень ён мне шкоду робіць.

Максім. Цьфу ты напасьць. А мне што за беда. Давай, бо я есьці хачу.

Аксана. А што я табе дам! Хіба таго ката што праснак з'еў? Усюды пуста, гола. Сала ня стала, масла пагасла, каўбасы ня нашы, пірагі дарагія.

Максім. Значыць па твайму кладзі зубы на паліцу і вый ваўком з голаду.

Аксана. Па маему трэба ісьці спаць - сон мацнейшы ад голада, холада і ад бяды.

Максім. Дзякуй,—каб цыганы сніліся! Есьць нешта мацнейшае ад сну (абнімае жонку і цмокаючы цалуе). Ах. ты, мая крупаварніца! Я больш аб нічым ня думаю, толькі аб табе. Сьвет мне без цябе ня міл. Вочкі твае—сонейка, губкі—мядок саладзенькі, носік—слівачка. шыйка, як сыр, а як яблачкі...

Аксана. Адчапіся! Ці ня звар'яцеў ты?

Максім. Голад перамагаю. Але няма рады—не памагае, кішка ў кішку лезець. Пайду пазычу у суседзяў хоць хлеба лусту. (выходзіць).

Аксана. Пашоў у пазыкі голы да абадранца, каб вярнуцца з чым пашоў. Ох ты доля, доля мінаеш ты нашу дамову, блыкаеш па чужых парогах, ня чуеш нашай мальбы — стогну. Дзе ты доля, дзе ты? Прынясі нам солі, хлеба, цяпла і радасьці ў гэты вечар сьвяточны. Разгані тугу—сум, Прывядзі Каляду з песьнямі, скокамі, жартамі, прыпеўкамі, каб спамянуць мінулае, палятуцець аб будучым... (пяець).

Ішла Каляда, калядуючы
Сьвяты вечар людзям добрым.
З вёскі ў вёсачку дый бядуючы.
Сьвяты вечар...
За ёй хлопчыкі ўсё жартуючы.
Сьвяты вечар...
Прышла Каляда у Іванаў двор
Сьвяты вечар...
Дары, не шкадуй гаспадар Іван.
Сьвяты вечар...
Сып пшаніцы нам, шчодрай рукой сып
Сьвяты вечар...

Максім (уходзіць). Выпрасіў, пазычыў. Хадзі, жоначка, падзелімся, пакуль кот ня з'еў.

Аксана. Спрыцен жа ты! Дзялі толькі на тры часьці.

Максім. Ну, чаму на тры?

Аксана. Трэцяя часьць дзедку Марозку, каб ня быў такі сярдзіты. Чуеш, як пастуківае—пагражае... Скацінку памарозіць, у хату ўлезіць.

Максім. То можа і ката надзяліць, каб ён праснака ня краў болей?

Аксана. Ты вось не жартуй, а глядзі добра дзялі, а то сабе дык болей адрэзаў як дзедку Марозку.

Максім. Гэта, бачыш, нож крывы.

Аксана. Глядзі каганец гасьне... газы няма. Яшчэ адна бяда: будзем сьвяткаваць без сьвятла.

Максім. Наша сьвята: ў холадзе, голадзе і цемнаце (каганец гасьне).

Аксана. А мяне дык яшчэ і страх някі ахапліває. Дрэннае прачуцьцё грызець, трывожа. Чуеш, сабака вые...

Максім. (да сабе) Сорам прызнацца, але мурашкі па целе пабеглі...

Аксана. Вось чую, як бяда з усіх бакоў находзе... За вокны страпае, ў дзьверы б'ецца. Прыгарні мяне Максімка...

Максім. Сьціхні кажу! Бо зараз як адластажу цябе і тваю бяду разам. Будзеш мне тут бяду наклікаць.

Аксана. Глянь, вун у кутку нехта чорны стаіць.

Максім, Дзе стаіць... А праўда нешта ня так як трэба... Хто там, адзывайся? Хто пытаю, а то дрэнна будзе. (падходзе баючыся) Не вару-

меньні рэальна выглядае так, што беларускі прэм'ер Луцкевіч пераяжджая з Парыжа ў Варшаву і там праз нейкі час знаходзіцца як-бы ў палажэньні інтэрнованага. У Менску збіраецца Рада Рэспублікі, ходзяць чуткі аб роспуску яе гэнеральным Камісарам „усходніх земляў“ Асмалоўскім. Але Рада сама раскольваецца: партыя беларускіх эс-эраў ня верыць больш у шчырасьць адозваў і абяцанкаў Пілсудскага і з Ластоўскім на чале робіць унутраны беларускі пераварот. Утвараецца «Найвышэйшая Рада», якая вядзе тайную палітыку, перагаварваючы ні то з Бэльвэдэрам, ні то са Скульскім, які быў прэзыдэнтам міністраў і выказаўся аб поўным зьнішчэньні беларускага пытаньня цераз гадоў 50.

А вось на месцы. У Вайсковай Камісыі навярбована шмат афіцэраў, якія праходзяць ужо другія беларускія курсы, перавучваюцца на новую муштру. Улетку 1920 году усё кідаецца на агітацыю, каб зацягнуць у беларускія аддзелы нашу вясковую моладзь (у гарадох яна значна асымілявалася). І вось пры гэтай вярбоўцы жаўнераў-ахвотнікаў выясьнілася ўся фальш ці слабасьць ранейшае веры ўва ўсемагутнасьць дэкрэту Пілсудскага. У рукі Вайскавае Камісіі трапляе тайны цыркуляр Палітычнага Інспэктара Менскага вокругу Фастовіча-Загорскага да павятовых старастаў, з якога відаць, што агітацыя за паступленьне ў беларускае войска на вёсцы легальна немагчыма

Хутка польская армія пад напорам чырвонай адступае да Варшавы. Вайсковая Камісія едзе ў Лодзь, творыць батальён беларускіх аддзэлаў, сядзіць у Лодзі да Рыжаскага падзелу і пасьля ліквідуецца загадам Ваеннага Міністра. Абсалютна праваліваецца са сваей арыянтацыяй і Найвышэйшая Рада і ліквідуецца сама сабою недзе тут у Вільні.

А чым кончылась віленская аблацанка — адозва Пілсудскага?

„Бяз ніякага націску з боку Польшчы“ Вільню забірае ад літоўцаў „збунтаваная“ армія генарала Жэлігоўскага, пазней склікаецца Віленскі Сойм, з прадстаўнікоў аднаго толькі польскага насяленьня і прылучае без агаворак Віленшчыну (сьв. памяці Сярэднюю Літву) да Польшчы.

Беларускім ілюзіям надходзіць поўны канец. Разьбіткі Найвышэйшае Рады натуральным чынам з незалежніцтва пераходзяць на аўтанамізм. І беларускіх некалькі галасоў аказваецца ў заканадаўчых органах Польшчы. А дасюль польскі ўрад не прызнаваў нават існаваньня беларусі на „крэсах всходніх“. І беларускія некалькі галасоў разам з пасламі іншых нацыянальных меншасьцяў дайшлі да права рашаць аб тым, хто павінен быць Прэзыдэнтам Рэчыпаспалітае. Але „апёкшыся на гарачым дунуць на холоднае“ — галасы гэтыя злажыліся не на карысьць Пілсудскага, на сваю польскую большасьць ён, відаць, не спадзяваўся і палічыў за лепшае зусім не кандыдаваць на Прэзыдэнта.

Гэтак адыйшлі ў гісторыю факты і ілюзіі, гэтак разьвеяўся арэоль вызваліцеля ня толькі свайго, але й іншых «братніх» народаў.

К. М.

Кожны беларус павінен чытаць сваю газэту.

Пісьмы з Сэрбіі.

I.

Аб сваей мілай Беларусі я ня меў весткі няпоўных 4 гадочкі. Нядоля мяне насіла па сьвеці, як Марку па пекле: быў я і ў Крыме, і на Каўказе, пасьля ў Турцыі, у Грэцыі, у Булгарыі, а нарэшце папаў у Сэрбію. Вось я і хачу расказаць тое сёе аб Сэрбіі.

——

Геўгелі.

Ноч... У вагоні ціха і духата. Галава баліць, верціцца, вочы зліпаюцца, але нараўіш перамагчы сябе і не падацца сну.

Колы ад вагона стукаюць, скрыпяць і пяюць на ўсе лады і галасы. З пачатку гэтае пяяньне рэжыць вуха, але пасьля, калі прыслухаешся, дык, здаецца, і нічога сабе.

„Такі-сякі Панцялей,
А ўсё ў хаце весялей...“

А колы ад вагона стукалі, скрыпелі і галасілі на ўсе лады.

Мы ехалі па грэчаскай зямлі. Праз дзьве—тры гадзіны павінны былі быць у Геўгелі, пагранічнай станцыі паміж Сэрбіяй і Грэцыяй. Ужо пачало сьвітаць, то тут, то там праз шыбу вакна можна было разглядзець якіясь будынкі, дзярэўя...

У вагоні патроху пачалі прачыхацца. Падняўся гоман, чулася і сэрбская мова, і грэчаская, і балгарская, і нямецкая... Якаясь кабета, ня ўсьпеўшы працёрці вочы, загаласіла на ўвесь вагон: ў яе з над галавы вехта украў невялічкі кошык. Балгарын і сэрб завяліся аб палітыцы і мала што не пабраліcь за грудзі.

На адным палустанку цягнік на гадзіну астанавіўся, узяў некольні пасажыраў і зноў паляцеў уперад.

Вось, гэтак і наша жыцьцё, — думаў я, нясецца, ляціць уперад, а нядоля сьмяецца ў вочы, а ліхалецце — круціць як у восень вецер сухімі, пажоўклымі лісточкамі.

Не вясёлыя лезьлі ў галаву думкі. А поезд ўсё ляцеў уперад і ляцеў. Ужо зусім развіднела. Увакруг прад вачыма ляжаў ланцуг гор, месцам стаялі вёскі сьмешна прытуліўшысь да гэтых гор.

— Геўгелі!.. Геўгелі!..

Усе ў вагоні заварушыліся. Граніца... Зараз будзе праверка пашпартоў.

— Новая дзяржава, можа і новая доля, — прагаварыў мой знаёмы.

— Памажы Божа!

Яшчэ 2—3 гадзіны і поезд астанавіўся. Увайшлі сэрбскія жандары.

— Вашы лігітымацыі?

——

І вось мы ў Геўгелях..

Геўгелі — невялічкі гарадок (пасэрбску — вараш), вуліцы вузенькія, хаты (пасэрбску — кучы) падобны на украінскія. Яшчэ скрозь быў значан сьлед ад вайны.

— Ведаеш, браток, — зьвярнуўся да мяне мой знаёмы. — Я учора зусім ня еў, пашкадаваў грэчаскай драхмы. Ідзём, перакусім... а то ў жываце маім кішкі ўжо марш іграюць.

— І я хачў есьці...

Мы зайшлі ў якуюсь карчку (кафану).

—А!.. нашы... ізбегліца (уцекачы).. Да нас падыйшоў і пачаў вітацца з намі як відаць былы афіцэр.

— Адкуль і калі?

— З Грэцыі... толькі цяпер прыехалі.

— Што, не сядзіцца там?

—І не пытайце!

— І тутака ня зусім добра. Праўда з голаду вам не дадуць памерці, але усёжа цяжка жывецца і мейсца тут нудпае, няма ніякога жыцьця.

—Маеце працу?

— Ось, у гэтай карчме працую. За харчы працую

— А шмат вас тутака?

— Ды з капу будзець.

— І усе маюць працу?

— Дзе там. Але кажу вам, з голаду вы тут не памрыцё, сэрбы чым могуць тым памогуць. Але лепей, хто мае грошы, ехаць пад Белград, ці ў новую Сэрбію, былую Аўстрыю. Там і жыцьцё іншае, і працу можна знайсьці якую хочаш.

— Праўду казаць, мы тутака ня думалі застацца. Мы едзем у Лескавац... Ведаеце гэтае месца?

— Чуў, але ня ведаю.

Селі падмацавацца. Гарбаты сэрбы ня пьюць, толькі чорную каву. Мусілі есьці папрыкаш — павідла з кавалкамі мяса ды з добрай жменяй чырвонага перцу. Мы елі гэты папрыкаш раты паадкрываўшы, а сэрбы глядзелі на нас і пасьмехіваліся.

— Люто (горка), братушкі?— пыталі сэрбы.

— Люто, — маталі мы галавамі, а ў душы клялі гэны папрыкаш.

Выйшлі ізноў на вуліцу. Ня гледзячы, што на дварэ яшчэ быў толькі сакавік, агароды ужо зялянелі і ў гэтых агародах капаліcь працавітыя сэрбкі.

Бачыш? адазваўся мой знаёмы: — тутака ужо прырода пачала адзявацца а ў нас цяпер пэўна маразы пякуць.

— І яшчэ якія, — уздыхнуў я. — Мая бацькаўшчына — край гора, холаду і нядолі. Вы ня былі ў маім краі?

— Не...—адказаў мне мой знаёмы.— чуў, што ёсьць якаясь Беларусь, але яе ня бачыў.

— Вось, гэтак усе расейцы: ня бачыў, ня чуў. . А павінны былі і бачыць, і чуць... Ды што успамінаць! сумна...

— Добар дан (добры дзень), прывіталася з намі якаясь кабета.

— Добар дан...

Гэтую кабету мы палічылі за сэрбку і не ведалі што ёй казаць.

— Вы каго небудзь тут шукаеце? — прагаварыла яна на чыстай расейскай мове.

—Э...А мы палічылі вас за сэрбку,— усьміхнуўся я, — Не... Так славяемся ды гаманім пра бацькаўшчыну.

— А вы адкуль?

— З Менску.

— Беларус? і я беларуска, з Барысава. Нас тутака з дзесятак набярэцца. Скажыце, нічога ня чулі з бацькаўшчыны: як і што там? Працуюць?..

— Нічога ня ведаю.

— Мы збіраемся туды паехаць, ды ня ведаем як, і ці пусьцяць. Вось, каго ня спытаеш, усе нічога ня ведаюць. Дрэнна-ж нашы там працуюць, калі ня могуць аб сябе паслаць сюды вестку. Павінны-ж яны падумаць, што нас, беларусаў, шмат па сьвеце блукаецца. Тутака нашы сілы за нішто губяцца, а там на вёсках пэўна вялікі недахват інтэлігентных працаўнікоў. Дык чаму маўчаць, чаму ня шыраць сваю справу і нас не завуць!

Што я меў адказаць гэтай кабеце. Для мяне самаго было цікава, чаму да гэтуль я не пачуў аб Беларусі, не пачуў аб яе справах. Як ні гамані, а беларусы павінны былі даць пачуць аб сабе.

І паплылі ў нас успаміны, лятуценьні...

А сонца ужо пякло, прыбліжаўся поўдзень... У адзін час адыходзіў цягнік на Лескавац, трэ было сьпяшыць на станцыю — і мы пайшлі назад. На дарозе нас астанаўлівалі сэрбы, даведываліся аб нашым здароўі, жадалі нам „срэчы“ (шчасьця) і праходзілі далей.

Вось і станцыя. Цягніка ужо чакала шмат народу. Стаіць шум і гоман...

Праз тры-чатыры гадзіны мы ўжо сядзелі ў вагоне і слухалі, як колы вагона галасілі і вялі сваю песьню.

І пад гэтую песьню я не пераставаў думаць:

— Мілы край! Цяжка маркотна без цябе. О, як жа хочацца дамоў, хочацца пад неба свэей Бацькаўшчыны. Вось, прыйсьці бы да сваіх братоў і сказаць ім: шырыця браткі сваю беларускаю справу, працуйце на карысьць свэей зямлі

шыся, а то страляць буду — равольварам так і бахну... Цьфу, напасьць! Спадніцы спужаліся.

А к с а н а. А ты ня вер вачам... Можа і не спадніца — пашчупай.

М а к с і м. Ах, я табе зараз задам такога страху што... (чуваць сільны трэск як выстрал) Цьфу! Цьфу! Цьфу!...

А к с а н а. Ах! А што! Не казала я ..

М а к с і м. Глупства, гэта мароз трашчыць (зноў той тамы трэск).

А к с а н а. Ой, ня вытрываю!

М а к с і м. Сярдзіты гад. Хату разверне. (зноў трэск)

М а р о з (за дзьвярмі). Пусьціце вы мяне ці не!

М а к с і м. А калі ласка, заходзьце.

А к с а н а. Што ты звар'яцеў—ня пускай.

М а р о з. (уваходзіць у белай махнатай вопратцы — ў сасульках і сьнягу. Ад кожнага кроку яго разлегаецца трэск. Падае руку Максіму).

М а к с і м. Ай, ай руку адмарозіў.

М а р о з. Го, го, го... А дзе мой кавалак хлеба.

М а к с і м. Вон зека, самы большы вам аставілі. Толькі вы ня мейце увагі ані вока на маю жывёлу. Ня зьвертайце на іх зусім увагі, абмінайце за вярсту хлявы, аўчарню; коўзайцеся па ляду. пакачайцеся па гурбах, падскочце да зорак і адтуль імжой разсыпцеся па лясох...

М а р о з (есь хлеб) Го, го, го.. Мне і тут добра.

М а к с і м. Але гэтае дабро нам не наздароўе. (Хухае ў рукі, трэць вушы, топае нагамі. Мароз рагоча. У гэты час Аксана неўзнаку запалівае кудзелю, якая ярка запаланела).

А к с а н а. Уцекайце! Пажар!

М а р о з. Пссс... (уцёк).

М а к с і м. Во добра прыдумала. А то як відзіш замарозіў бы.

А к с а н а. Але гэта дарага мне каштавала: апошнюю кудзелю дымам пусьціла. (непытаючыся уваходзіць Сьмерць з касоў. Хату напаўняе фосфорычны сьвет. Кашляе, чхае, крэкчыць, гаворыць пісклявым галасоком. Безцармонна садзіцца за стол).

С ь м е р ц ь. Ох, замарылася, зьнемаглася... Кгы, кгы, кгы... Перазябла. Пагана, дужа пагана. Рэзала недаўна аднаго пана. Рэжу а ён усе хрыпіць. Таўсты, як кабан. Жывучы. Усё горла перарэзала. Акрывавіў мяне, цьфу! Так і кінула—абрыдла. Добра мець дзела з вамі, вясковымі людзьці: чык і гатова. Лёгкая работа... (Мэціцца касой. Пяе пятух. Сьмерць з перапуду выпускае касу) Ох! А кыш ты, паганец. Вось перапалохаў. Ой, ой... (пятух пяе. Сьмерць падходзе да падпечча і ганяе пятуха, які праз доўгі час нясціхае. Максім бярэць касу і хавае).

С ь м е р ц ь. Паскудпае мае жыцьцё, усё руйнуй ды руйнуй, ніколі я нічога не стварыла. Галоўнае тое, што ўсё гэтае надакучыла.

М а к с і м. А гэта, цёценька, дзеля того вы ня творыце, бо не кахаеце.

С ь м е р ц ь. Хм!.. Ты мне даўно ўжо прыгледзіўся, вось я і прышла... а дзе-ж мая каса...

М а к с і м. Ды вы аставалі пры гэным пану. Ен яшчэ жывець і вам трэба яго дарэзаць.

С ь м е р ц ь. Цьфу! Я і забылася. Охо-хо, ну і пакуты з гэтымі тоўстапузамі. Ізноў таўчыся па сьнягу. (выходзіць).

М а к с і м. Трэба ўцекаць, бо інакш мы пагінем тут як рудыя мышы.

А к с а н а. Уцекаць, уцекаць адзін ратунак. (выходзяць і сустрэкаюцца з Важаком).

В а ж а к. Добры вечар! Ці ня пусьціце нас з казой пагрэцца. папас зрабіць?

А к с а н а і М а к с і м. Просімо, толькі-ж у нас холадна і голадна.

В а ж а к. Гэй, грамада хадзіце ў хату!

М а к с і м. А што мы ім дадзім?

А к с а н а. А вось я свой хлябец не даела.

М а к с і м. І дабавім добрае слова. (уваходзяць з рознакалёрнымі ліхтарнямі: Каза, Мядзьведзь Варажбітка і Музыкант. Усе загрымірованы сажай, чырвонай папераі, мукой — у масках. Варажбітка — перапрануты хлапец. Ходзяць круга па хаце і пяюць, Важак на перадзе. Музыкант ад хмелю ня моцны на нагах — увесь час іграе на іскрыпцы, не зважаючы на тое, што кругом робіцца).

У с е (пяюць).

Мы да вас прышлі
З словам добранькім,
З песьняй радаснай,
З мудрай козачкай,
Го, го, го козачка,
Го, го, го белая,
Го, го, го мудрая,
Хадзі крута ты
З хаты ў хатачку,
З вёскі ў вёсачку,
Бо там шмат бяды,
Сьцюжы, голаду.
А ты мудрая,
А ты добрая.
Дзе каза топ-топ,
Там сена сем коп.
Дзе каза рогам,
Там сена стогам.
Дзе каза хвастом.
Там жыта кустом.
Дзе каза ходзе,
Там жыта родзе.
Дзе ня бывае,
Там вылягае.

(Астанаўліваюцца).

В а ж а к. А цяпер, каб вы зналі каго тут прынялі, скажу папарадку з самага пачатку (кланяецца). Добры вечар вам да хаты! Я сам просты грэчкасей і як бачыце гарбаты, бо як быў шмат маладзей ўсё думаў, прабаваў, каб да сонца як дабрацца, бо хацелася, прызнацца, мне украсьці сонца ком, каб сагрэць і асьвяцьці нашу долю і наш дом. Ажно тыц з чужбіннай далі дабрадзей ка мне ляціць. Ды давай з мяне сьмяяцца, так і гэтак наругацца. — Эх, дурная ты галоўка, ня узлезеш без вяроўкі. Шлык за шыю прывязаў і ўверх цягнуць пачаў. Ды на шчасьце пырх вяроўка—аб зямлю я бразнуў лоўка, ажно вырас горб гарбаты. Добры вечар вам да хаты! — кажа козачка цяпер. Весяліся люд рабочы, ня тужы, спадзейся, вер. Казярога знак на небе трубіць славу сонцу—богу. А козачка пры патрэбе спяяць песьню вам гатова.

К а з а. Мэ-мэ-мэ..

В а в а ж а к. Цяпер на сваім штрумэнце зайграй козачка, зайграй, пакажы сваё штукарства; ну, адважся, пачынай.

К а з а (звоніць званком, які завеш. на шыі).

В а ж а к. А музыка наш Пілінка, душа яго гэта скрыпка, яго голас — скрыпкі граньне, а іграць ён перастане, як дышы яго не стане.

А вось Мядзьведзь тоўсталапы на Каляды

Куды пападаюць беларускія газэты.

Падпішчык газэты „Беларускі Звон“ А. В. не атрымліваў газэты. Будучы арыштаваны за прадвыбарную агітацыю Дунілавіцкім Староствам быў заклікаваны на дапрос у памешканьне староства. Там на стале аднаго вураднікa згледзіў некалькі намяроў „Беларускага Звону“, заадрэсаваных да яго знаёмых. Газэта была з маркамі і паштовымі штэмплямі. Чаму яна папала не адрасатам, а ў староства?

Падпішчык Радкевіч з Гарадокскай гміны просіць не прысылаць газэты—пры аказіі будзе асабіста атрымліваць, бо мае доказы, што газэта гіне на пошце.

Падпішчык Язэп Цыунеля з м. Казяны даўгі час не атрымліваў газэты. Пашоў на пошту Паставы даведацца і бача, што канцэлярскі стол кіраўніка пошты накрыты „Беларускім Звонам“. Калі Цыунеля спытаў газэт, дык яму кіраўнік пошты адказаў, што беларускія газэты не даходзяць. Цыунеля стаў прасіць прадаць „Бел. Звон“ са стала, хоць ён быў ужо абарваны і заплямены. Але не атрымаў згоды, хоць даваў за газэту тысяча марак.

Адзін падпішчык з Даўгінаўскай гміны на пытаньне чаму не даходзіць газэта, кіраўнік Даўгінаўскай пошты адказаў, што тут беларускіх газэт чытаць ня можна, а калі хто хоча, дык няхай выбіраецца ў Савецкую Беларусь.

І так без канца.

Усё гэта робіцца з верху, бо чаму ўсіх мясцовых кіраўнікоў пошты пазысылалі ў Польшчу, а на месца іх прыслалі „rdzennych“ палякаў.

Дык вось, Беларускі народзе, сэрцам чуй, душой глядзі.

свайго народу, змагайцеся за сваю праўду. Любіце сваю Беларусь!

М. Запольскі.

Мітровіца, 1922.

Glorja—Слава у вышніх.

(З. З. Войнароўскай).

*
* *

Хадзіў Спас цёмнай ночай па полю
па усіх вёсках, па местах шумлівых..
. . . .
. . . І угледзілі хлопца малога
пастухі, што вярталісь да хаты:
у зіхаценьні вянка залатога
Ён ішоў бяз пуці, без дарогі
за пасекай, дзе—мельнік багаты.
І убачылі нейкія людзі—
рабачаі, вертаючысь з працы,
як кабета з дзіцёнкам пры грудзях
бегла босая ў вулічным брудзе,
і схавалась за рогам палацу.
А паўночы, між дум невясёлых,
арыштанты праз краты астрога
паглядзелі, як ў небе анёлы
абсыпалі падножжа Прастолу
пылам зорак, дожджу залатога.
І згубіўшыя радасьць дзяўчыны
мелі ў цёмных заулках спатканьне:
нехта пекны, сьвяты і нявінны
асьвяціў сэрц збалелых глыбіны
чараўнічым праменьнем каханьня.
Хадзіў Спас цёмнай ночай па полю
па ўсіх вёсках, па местах шумлівых
і казаў ў залатым араоле:
„Чаму Госьця прыняць не маглі вы?“

*
* *

Хадзіў Спас па засьнежаных нівах,
пpыглядаўся да мукаў і боляў..
Сьвятары-ж уважалі,
што Яго пахавалі
у царкве, у касьцёле
сярод золата й камняў фальшывых.
Прытуліў Збаўцу хтосьці,
запрасіў нехта ў госьці,
і сьпеваў: „люлі-люлі“
над дзіцёначкам босай кабеты...
У шумным месьце ня чулі
ў беспрабудным разгульлі,
што маліўся за горад хтось гэты,
які так і ня ведаў,
што там гвёзды на небе,
гэта — сёстры дзяўчын з вулак брудных.
Хадзіў Спас па засьнежанай глебе
па шляхох, бездарожжах бязлюдных,
па лясох, па раўнінах, па долах...
Сьвяткары-ж уважалі,
што Хрыста затрымалі
у халодных царквах і касьцёлах.

*
* *

Запрасіў да сябе Збаўцу нехта,
пасадзіў за вячэру,
і суседзі пачулі,
як сьпяваў: „люлі люлі“
. . . .
Не стаіць больш на рогу праспэкта
з дзіцянёткам кабета пры скверы
ў легкай вопратцы, боса, на лёдзе—
. . . .
Хлопчык зьнік за пасекай—
. . . .
Сколькі рожаў і квітнучых вішняў
сколькі лілі́яў!.. Зоркі, бы рэхам,
адзываюца кветкам ў сваім карагодзе:
„Glorja in excelsis Deo“ —
— „Слава у вышніх“...

Перакл. **Ганна Галубянка.**

Дописы.

Няпрошаныя госьці. У вёску Байяны, Слонімскага павету а 10 гадзіне ўвечара прышло 6-ць жаўнераў да хаты селяніна Яна Маслоўскага.—Мы чулі, кажаць яны, што ў вас сягоньня вечарына, прышлі пагуляць.

Гаспадар ім растлумачыў, што ніякай вечарыны няма і ня будзе. Тады яны запыталіся ў Маслоўскага ці праўда, што ён нядаўна прыехаў з Амэрыкі. Атрымаўшы запэўнены адказ, закурылі папіросы і вышлі з хаты. І вось а гадзіне першай уначы уваліваюцца ізноў у хату і пачынаюць біць Маслоўскага. Хатнія паднялі крык а помачы. Тады жаўнеры выбегшы разьбілі усе вокны.

Ю. Б.

М. Валожын. Праз усё лета мейсцовая ўлада прыганяла тутэйшых і акалічных жыхароў да работы пры будове новай бальніцы. У канцы восені бальніца была закончана і людзі хоць і палажылі ня мала трудоў, і нічога за труды не атрымалі аднак цешыліся, што ў нішчасных выпадках хваробы будзе дзе падлячыцца, бо будыніна вышла удалая. Прывязлі ўжо шмат бялізны і розную прынаду, ажно ноччу з 30 лістапада на 1 сьнежня трапілася бяда: якраз дзе была зложана бялізна паднёўся пажар, і усё дачыста згарэла, і уся народная праца дымам пашла. Крыўдна усім стала, бо кажаць, быццам нехта пакваліўся на бялізну і усю бяду на агонь ускінуў.

Б.

Школы нам не даюць.

Веска В.-Запрудзьдзе, Валожынскага павету. Яшчэ ў леташнім школьным годзе сяляне нашае вёскі, ўбачаўшы карысьць роднае школы, прылажылі ўсе стараньні каб адчыніць беларускую школу. Але дзякуючы шкоднай палітыцы Валожынскага школьнага інспэктара стараньні нашых сялян прапалі дарма. На перакор жаданьню сялян была адчынена гвалтоўна польская школа. Дзякуючы гэткай справе амаль што ня ўсе дзеці нашае вёскі засталіся без навукі, бо бацькі іх у польскую школу не пусьцілі.

Сёлета-ж з самага пачатку школьнага году, сяляне не трацячы надзеі, шчыра прыняліся хлапатаць аб адчыненьні ў сваей вёсцы беларускае пачатковае школы.

Перш-на-перш яны напісалі прыгавар у Забрэзкую валасную Раду аб ухваленьні ў іх вёсцы беларускай школы. Праўда, на паседжаньні сваём 24 кастрычніка валасная Рада апіраючыся на прыгавар сялян, беларускую школу ў гэтай вёсцы ўхваліла. Пастанову аб адкрыцці беларускай школы ў вёсцы. В. Запрудзе Валожанскі Стараста зацьвярдзіў. Здавалася-б, што гэтага і досіць было-б, каб мець сваю родную школу. Але не, калі напісалі заяву да Валожынскага школьнага інспэктара, балей чымся 50-цю надпісамі, і залічэньнем у такую вучыцелем грам дзяніна, тэй-жа вёскі, Антона Шаўлюка, дык інспэктар адмовіўся нават прыняць такую заяву. Тады сяляне пачалі прасіць грам. Шаўлюка, каб ён адчыніў беларускую прыватную школу. Гр. Шаўлюк напісаў заяву інспэктару такога зместу, што згедна з параг. 110 Канстытуцыі Рэчыпаспалітае Польскай і ўхваленьнем валасной Рады, зацьверджаным праз Валажынскае староства, адчыняе беларускую пачатковую школу ў сваей вёсцы і дзеля гэтага прасіў інспэктара аб выданьні яму пасьведчаньня, як вучыцелю беларускае школы. Але і ў гэтым інспэктар адмоўвіў.

Дык вось грамадзяне, якая праўда пануе ў сучасны мамэнт над нашай зямелькай. Хай нашыя паслы ў Варшаўскім сойме пачуюць гэткую зьневагу над намі і здалеюць моцна стаць у абароне нашых як культурных, так і эканамічных інтарэсаў. Будзем верыць, што неўцалёкай будучыне беларускі народ здалее здабыць сабе вольнасьць і роўнасьць між сваімі суседзямі.

Тутэйшы.

Весткі з Сойму.

Усіх паслоў, прашоўшых па беларускаму сьпіску (№ 16) у Сойм налічаецца да 12 асоб, у тым ліку адзін—па дзяржаўнаму сьпіску. Як бачым выбары нам ня зусім удаліся, бо на 40-45 паслоў, прыпадаючых на беларускія землі, мы правялі толькі 12. Тлумачыць гэта можна толькі перашкодамі і рэпрэсыямі, якія рабіліся нам паўсямесна, але з другога боку ёсьць і наша віна, мы маглі усе як адзін стаць да галасаваньня, мы мелі магчымасьць правясьці працэнтаў 75 з усяго ліку выбраных паслоў. Статыстыка кажа, што на так зв. Усходніх крэсах галасавала да 50 працэнтаў выбаршчыкаў. Калі ад гэтага адлічыць значны лік галасоў жыдоўскіх і невялічкую частку — жывушчых тут палякаў, дык выйдзе, што беларускі народ дужа холадна адвёсься да выбараў. Беларускі народ думаў, што, выбіраючы сваіх паслоў у Сойм, ён адракаецца ад сваей ідэі незалежнага бытаваньня, ад сваей нацыянальнай еднасьці. Беларускі народ страціў веру ў чужыя для яго парлямэнты—ня раз яму даводзілася кідаць галасы з надзеяй на лепшую будучыну. І вось гэта была нашая палітычная абмылка,—усе як адзін павінны былі стаць да выбараў, бо нашыя паслы пашлі ў Сойм патрэбуючы аўтаноміі, што ўжо прыбліжае да нашай найдаражэйшай мэты, пашлі, каб апіраючыся на закон, бараніць край ад

з логва вышаў. Ен вучоны адзнак мае са смургонскай школы высшай. Ен хадзячы прыклад трутням, гультаём і дармаедам, ня есь хлеба чужой працы, а ссець лапу безупынна.

Есьць яшчэ аб ім навіна — наш мядзьведзь на моц вучоны. Ен, напрыклад, дабра знае як шкадуюць, плачуць жоны, калі мужык паміраe.

Мядзьведзь (жаласна мармыча).

Важак. Як лявоніху танцуюць бабы пьяныя на хвэстах.

Мядзьведзь. (танцуе лявоніху).

Важак. Як паненкі строўна хадзюць па вялікіх нашых местах.

Мядзьведзь (ходзіць крыўляючыся).

Важак. І як бабы ў бойцы — звадцы свае косы рвуць, кудлочаць.

Мядзьведзь (кідаецца рыкаючы на Аксану, якая лямэнтуючы уцекае).

Важак (адганяе мядзьведзя). Варажбітка, гэй, маруда лекаў дай ад перапуду!

Варажбітка (скубець медзьведзя, паліць і дым дзьмухае на Аксану). Падкуру, як бач пяройдзе, здаравей чым была будзе, мех здароўя і пуд сала ёй прыбудзе, а як мала, хай кахае свайго мужа, будзе весяла і дужа, спор, прыбытак будзе моці—не старэць, а маладзеці.

Важак (пяе). Го, го, го каза
Пакланіся ты
Гаспадынячцы
Ды гаспадару.

Каза (кланяецца і мэкае).

Важак. Пакланіся ім Жыта і аўса,
Нізка нізенька. Сыраў і каўбас.
Папрасі у іх Хай даюць дараць,
Дабра сытнага. На Каляды нас.

Аксана. Рады мы душой надзяліць усім, толькі няма чым. Вось хлябец ня свой, а пазычаны на вячэрку нам, аддаём мы вам.

Максім. Чым хата багата, тым рада.

Важак і Варажбітка. Дзякуй, дзякуй вам за каляды дар, памагай, спары вам нябесны цар.

Важак (да Варажбіткі). А цяпер на картах жыва напрароч, наваражы, долю, волю прадскажы—каб збылося ўсё на дзіва.

Варажбітка (паднімае андарак і вынімае з кешані нагавіц карты. Разкладае). Раз, два, тры, дамка, валет, туз, доля, воля, беларус. Карта добра паказуе, карта кажа, што у вас агонь ў печцы забушуе з дроў дубовых, вось ураз

Аксана. Максім, глянь! Агонь гарыць, печка топіцца сама.

Варажбітка. Што аладкі, верашчака—будзе яда там усяка...

Аксана (дастае з печы гашчок, з якога валіць пара). Што я бачу, во прысмакі! Поўны гаршчок верашчакі. Дык хадзіце Максім, госьці... Тут салодкага ёсьць штосьці. Будзем есьці, усім хваце...

Максім. Аж пах пайшоў па ўсей хаце.

Варажбітка. А ў вядры замест вады, віно будзе заўсягды.

Максім. Што ты кажыш!.. Быць ня можа (каштуе). Праўда віно! А мой Божа, хоць жа раз паслаў нам шчасьце сярод гора і напасьці.

Важак. Пійце, ешце на Каляды, ахмялеўшы паскачыце. Будзьце шчасны, будзьце рады, а нас з казой правядзіце з добрым словам, пажаданьнем (чуваць уяданьне сабак).

Аксана. Адлажыце разьвітаньне, пагасьціце дарагія.

Максім. Каго носяць там благія, што сабакі так якочуць — на падмогу трэба скочыць (на парозе сустрэкаецца з Гаўрам і Аўтарэняй. Гаўра ў зубах трымае аграмадную костку).

Гаўра. Ух змарыўся .. Выбачайце, што да хаты... Мы ад вашай гаспадаркі дэлегаты. Я сабака стары Гаўра і цяліца Аўтарэня прышлі к вам на пакланеньне, за дагляд зпажыць надзяку, за гадоўлю, пракармленьне... Дык паверця-ж мне сабаку.

Аксана. Балбатун ты Гаўра...

Гаўра. Праўда. Але тут дык і нянаўда. Вось ад Гаўры вам гасьцінец: костку вырваў з нагі сьмерці, што хацела к вам улезьці. Дайце-ж лізнуць хоць мязінец.

Максім. Ха ха ха.. хай сьмерць знае з кім і дзе знаёмства мае.

Важак. Ха-ха-ха... і кульгава, і шчарбата—пабаіся нас праклята.

Гаўра. А цяліца Аўтарэня мела гэткае здарэньне, прывяла у падарунак, бурай поўсьці, бы малюнак, бычанка вось з гэткім каркам, гордасьць усім гаспадаркам.

Усе (падкідаюць Аўтарэню). Мы віншуем Аўтарэню! Слава яе пакаленю! (Гаўра ў гэты час шастае каля гаршка. Раптам цямнеец на сцэне і растулаецца задняя сьцяна. Каляда ў яркім сьвятле, на фоне начнога неба з зоркамі стаіць на вазвышэньні і мае закаваныя рукі).

Каляда. Я Каляда вітаю вас, нясу вам радасныя весьці: не страшан чорны бог для нас: белбог пабіў яго урэшце. Рву кайданы (рвець і скідае іх з рук). бо не яны зняволяць радасьць нашу. Ніхто, ніщто ня зможа нас, ад волі не адстраша.

Усе. Гура, наша ўзяло! Хай жывець воля! (Пяюць хорам песьню „Ішла Каляда, калядуючы“. Каляда кідае на іх срыбна-злотныя зоркі, квяцістыя істужкі, краскі... Песьня канчаецца, Каляда зьнікае. Хату напаўняе рознакалернае сьвятло, якое пырскае з усіх кутоў).

Важак. А цяпер на разьвітаньне гэй, лявоніху да раньня!

Усе. Гэй, лявоніху да раньня!

Музыкант садзіцца на будцы суфлерскай і грае лявоніху. Ідуць лявоніху: Максім з Аксаняй, Варажбіт з Варажбіткай, Гаўра з Казой, Мядзьведзь з Аўтарэняй. Той-іншы пяе прыпеўкі. Ад юру і віхорнасьці лявоніхі ня могуця устаьць і хатнія прылады—ўсё ходзіць хадуном: скача стол і тапчан, цяліпаюцца абразы... І калі музыка, сьвятло і рух твораць адно гарманічнае цэлае, заступае **заслона.**

Л. Родзевіч.

полёнізацыі, каб здабыць магчымасьць беларускаму народу тварыць сваю культуру і эканамічны дабрабыт.

✦ У Беларускім Пасольскім Клюбе знаходзяцца такія паслы, не прашоўшыя яшчэ праз мандатную камісію: Кахановіч Міхал (бел. сац.-рэв.), Рагуля Васіль (сялян. радык.), Ярэміч Фабіян (бел. с.-д.), Аўсянік Антон (бел. с.-д.), Рак-Міхайлоўскі Сымон (незалеж. соц.), кс. Станкевіч Адам (рад. дэм.), Мятла Пётра (беспар.), Баран Сяргей (бел. с-р.), Каціноўскі Улад. (беспарт.), Якавюк Сымон (бел. соц.-фэдар.), і Тарашкевіч Браніслаў (б. с.-д.), Сэнатары: Вяч. Багдановіч і Аляксей Назарэўскі.

✦ Пры першых выбарах прэзыдэнта эндэкі выстаўлялі кандыдатуру графа Замойскага, які мае 500 000 дзесяцін зямлі і не заплаціў яшчэ „даніны“ 11.000.000 марак.

✦ Беларускі Пасольскі Клюб пастанавіў ў першую чаргу паставіць ў Сойме „wnioski nagłe“ ў справах праўнага становішча беларускае школы, бясправўных арыштаў на беларускіх абшарах, ніштажэньня беларускіх лясоў і ліквідацыі асадніцтва польскага на беларускіх землях.

✦ На першым паседжаньні пасьля выбараў Прэзыдэнта Беларускі Пасольскі Клюб мае агаласіць у Сойме прынятую на зьезьдзе ў Вільні дэклярацыю. Дэклярацыя мае быць агалошана ў беларускай мове.

✦ Беларускі Соймавы Клюб пастанавіў адлічаць з пэнсіі сваіх сэнатараў і паслоў па 10 проц. на выдаткі Клюбу. За сьнежань адлічана з кожнага па 42.300 м. п. і апрача таго на паўтара проц. адлічак, г. з. па 5.500 м. п. на карысьць Бел. Цэнтр. Шк. Рады.

✦ Беларускі Пасольскі Клюб выпусьціў гэтае паведамленьне:

„Забіты першы прэзыдэнт Рэчыпаспалітай Польскай, с. п. Габрыэль Нарутовіч, які быў выбраны галасамі польскае дэмакратыі і так званых нацыянальных меньшасьцяў.

Палітычнае гэтае забойства— ёсьць водгук незадаволеньня, зьвернепага часткаю і да нас, беларусаў. Правыя польскія газэты напоўнены выдумкамі і паняверай нас, як асобае нацыі.

Гэтым мы заяўляем усяму арганізаванаму польскаму грамадзянству, што **на нашых землях мы спрадвеку складаем большасьць, а ня меншасьць.** Мы не дазволім лічыць сябе за грамдзян другога гатунку!

Зьвяртаемся да нашага народу захоўваць спакой на мясцох, ня ўмешавацца ў партыйную барацьбу польскага народу і згуртаваць свае сілы, як адзін муж, памятаючы, што вашыя законныя выбраньнікі здалеюць стаць за абарону правоў і пашану свайго народу“.

✦✦✦✦

Раманс.

ахвярую Л. Р.

Адыдзі ад мяне... Ты-ж ня любіш мяне!.
Маё сэрца ад мукі збалела.
І ня рад болей я той пявучай вясне —
Без цябе мне нічога ня міла!...
У твае карыя вочы глядзі—не глядзі —
Для мяне ты даўно, ўжо чужая.
Не скажу больш: „Галубка ў прысады, прыдзі!..
Абнімі... пацалуй... дарогая!..“
Ты шчасьлівая з ім!.. І ты любіш яго!..
Для яго ты мне сэрца разьбіла...
Не найду ўжо шчасьця болей я сваяго...
Без цябе мне і жыцьцё ня міла!..

М. Завазёрскі.

* * *

Калісь на сонца я глядзеў.
Я сьмелы сонцам быць хацеў.
І сьлёзы паплылі з вачэй;
І плямы чорныя іржой
Ляглі на неба, на людзей...
І жахануўся я ў час той.
Жыцьцё, людзей хачу любіць,—
Хай сонца на мяне глядзіць!

Р. Юргілевіч.

✦✦✦✦

Палітычныя падзеі.

З Літвы.

9 сьнежня адбыліся выбары прэзыдэнта Літоўскай Рэспублікі Выбраны б. пасол у Лёндыне Нарушэвіч.

Лозанская канфэрэнцыя.

Ідуць перагаворы аб пралівах. Прадстаўнікі Расеі патрабуюць, каб па пралівах мелі свабодны праход толькі гандлёвыя караблі без вайсковых і каб справа аб пралівах вырашылася пры ўчасьці прадстаўнікоў Расеі, Украіны і Грузыі, як дзяржаў зацікаўленых у гэтым пытаньні. На выпадак адмовы Чычэрын пагражае склікаць новую канфэрэнцыю з дзяржаў, прылегаючых да Чорнага мора.

Туркі, якія ў пачатку канфэрэнцыі гразілі сарваць канфэрэнцыю, калі ня будуць прызнаны іх варункі, цяпер пашлі на ўступкі. Спадзяюцца, што канфэрэнцыя закончыцца ў канцы сьнежня.

Маскоўская канфэрэнцыя.

Маскоўская канфэрэнцыя, якая зьехал ся, каб разгледзіць пытаньне аб умяншэньні войска і разбраеньні, зачынілася не дайшоўшы да пажаданых вынікаў.

З Ірляндыі.

Англійскі кароль падпісаў дэкрэт, які праводзіць у жыцьцё Ірляндскую Канстытуцыю.

Ня так, як у нас.

У гор. Ужгородзі на Падкарпатцкай Украіне, якая належыць да Чэхаславацкай рэспублікі адбылася ў верасьні канфэрэнцыя сацыял-дэмакр. укр. партыі На канфэрэнцыі былі прысутнымі і паслы чэхаславацкага парлямэнту. Адзін з паслаў Бэхінэ выдатны дзеяч, ён жа кіруе сучаснай чэскай палітыкай, сказаў да урадовых вураднікаў, што працуюць на Падкарпатчыне.

„Памятайце паны вураднікі, што вас наша рэспубліка паслала на Падкарпатцкую Украіну не на тое, каб вы панавалі, але каб вы працавалі. Вы павінны быць заступнікамі гэтага народу, даваць яму раду, вучыць яго. Не павінна быць такіх, якія хацелі-б пажывіцца на украінцах і Падкарпатчыну лічылі калёніяй Чэскай рэспублікі, бо гэтым рабілі-б аграмадную шкоду ня толькі украінцам, але і цэлай рэспублікі. Шчырай, сумленнай працай, а не чым іншым павінны вы здабываць прыхільнасьць тутэйшага народу. Хто з вас такой прыхільнасьці не здабудзе, той дае доказ, што ня можа або ня хоча працаваці для дабра гэтага народу і для дабра ўсей рэспублікі“.

З гэтага мы бачым, што зусім іншыя як у нас істнуюць адносіны да нацыянальных меншасьцяў у рэспубліках, дзе пануе больш-менш лад і справядлівасьць.

Зьезд Каўказскіх рэспублік.

10-га сьнежня ў г. Баку (Азербейджан) распачаўся зьезд Каўказскіх рэспублік. Мэта зьезду разгледзіць праект фэдэрацыі савецкіх рэспублік на Каўказе і апрацаваньне канстытуцыі для гэтай фэдэрацыі.

У Польшчы.

16 сьнежня трымя выстраламі быў забіты першы прэзыдэнт Польшчы Г. Наруговіч.

20 сьнежня адбыліся новыя выбары прэзыдэнта. 298 галасамі проціў 221 быў выбраны Станіслаў Войцехоўскі, які прыняў выбары і зложыў прысягу.

Яз. Пілсудскі заняў месца начальніка генаральнага штабу.

✦✦✦✦

З Беларускага жыцьця.

✦ Па загаду Делегата Польскага Ураду 16-га сьнежня быў канфіскаваны № 2 „Нашае Будучыны“.

✦ У суботу 9 сьнежня ў памешканьні Беларускага Грамадзянскага Сабраньня адбыўся спэктакль. Згулялі пьесы: «Блёндынка і брунэтка» і „Я памёр“ жарты ў адным акце. Публікі было мала. Калі і далей будуць такія праступна-нехайныя адносіны артыстаў да беларускага тэатру, дык больш ніхто ня пойдзе.

✦ М. Гарэцкі напісаў хрэстаматыю беларускай літэратуры за перыяд ад XI в. да 1905 г. „Хрэстаматыя хутка выйдзе з друку.

✦ Гр. Сымон Рак-Міхайлоўскі, які ў інтарэсах беларусызацыі царквы, у свой час увайшоў у склад Віленскай Праваслаўнай Духоўнай Кансысторыі, як беларус-нацыяналіст, цяпер, з прычыны абраньня яго дэпутатам у Сойм і пераезду ў Варшаву, вышаў з складу сяброў памянёнай Кансысторыі.

✦ **Пісьмы і тэлеграмы на імя паслоў адрэсуюцца:** Warszawa, Sejm, Posłowi (прозьвішча пасла), **а на імя сэнатараў:** Warszawa, Senatorowi [прозьвішча сэнатара).

✦ **Беларускі Пасолькі Клюб** кожную нядзелю прымае па усіх справах у памешканьні быўшага Цантральнага Выбарнага Камітэту, Вільня, Віленская 12-6.

Беларуская вечарынка ў г. Нясьвіжы.

1-га сьнежня у г. Нясьвіжы ў залі Ратушы адбылася Беларуская вечарынка на карысьць незаможных вучаніцаў Нясьвіжскай мешаннай Беларускай Гімназіі. Вучнямі былі згуляны дзьве п'есы: „У восень“— Свідэрскага і „У кавалёвай хаце“— Л. Родзевіча. Усе ролі праведзены з адпаведным настроем і удачна.

Пасьля прэдстаўленьня дзьве вучаніцы Vклясы надта прыгожа станцавалі матроскі танец „Матлёт“.

Гімназіяльны хор пад кіраўніцтвам настаўніка Я. Шнаркевіча прапяяў беларускі гімн і беларускія народныя песьні. Пасьля кожнай песьні публіка працяглымі воплескамі вітала хор. Асабліва моцнае уражэньне зрабіла песьня „Бульба“, якую хор прымушан быў паўтарыць яшчэ раз. Публікі было шмат. Вечар даў добры збор.

Нясьвіжанік.

✦ Беларускі Календар на 1923 г. Вийшаў з друку і прадаецца ў Беларускай кнігарні (Вільня, Завальная 7) Беларускі календар на 1923 г.; зьмешчае ў сабе 40 старонак у добрай дыхтоўнай вокладцы. Хоць календар невялічкі на паказ, але па зьместу мае ў сабе шмат цікавага і ўмела падабранага матэр'ялу: ёсьць група выбраных паслоў-беларусаў у Сойм і Сэнат, ноты беларускіх песьняў, зямельны закон і іншае.

Пры выданьні календара шмат стараннай працы палажыў гр. А. Грыневіч.

✦ Беларускія вучыцялі, якія знайходзяцца на курсах у Кракаве, на Каляды раз'яжджацца не маняцца, бо самыя курсы маюць скончыцца прыблізна 20 студзеня 1923 г. У палавіне сьнежня адведалі нашых курсантаў паслы Сойму Рак-Міхайлоўскі, Баранаў і Ярэміч, гарача вітаныя праз курсантаў. Усе курсанты сумуюць па Бацькаўшчыне, жадаюць працы толькі ў беларускай школе і з абурэньнем спатыкаюць весткі, пакуль што няпэўныя, быццам ўлада маніцца выправіць іх у польскія школы ў Галічыне.

✦ Гурток Моладзі Беларускай Гімназіі і Духоўнай Праваслаўнай Сэмінарыі ладзіць на Коляды вялікі вечар. Пастаўлена будзе камэдыя ў трох актах „Ашукаліся“ і багаты дывэртысмэнт.

✦ Дружына беларускіх артыстаў у залі Драматычнае Майстроўні на Коляды ставіць апэрэтку у 2-х актах „Іваноў Павал“ пабеларуску.

✦ На 6-га студня 1923 г. Беларускае Грамадзянскае Сабраньне ладзіцца бальмаскарад з выдечаю 2-х прызоў—адзін набольш арыгінальны за касьцюм, другі—за найлепшы танец.

✦ 30 сьнежня а 12 гадзіне (Вільня, Віленская 12—6) распачнецца канфэрэнцыя беларускіх паслоў і сэнатараў.

З жыцьця беларускіх студэнтаў.

У Празе.

У Празе 5 XII-22 г. адбыўся агульны сход беларускіх студэнтаў. Выбраны новы прэзыдкум у складзе: Вершынін, Т. Грыб, Мамонька, Верамей і Шышкоўскі.

Новы Прэзыдыум робіць захады перад чэскім урадам аб адкрыцьці ў Праве Беларускага Вучыцельскага Інстытуту. Разлічана на 50 асоб.

Есьць надзея атрымаць на будучы год новыя пяцьдзесят стыпэндый для студэнтаў і тры для прафэсароў (Гісторыя беларускага народу, гісторыя беларускае літэратуры і беларускай мовы).

Чэхі адносяцца вельмі прыхільна да думкі адкрыцьця Беларускага Вучыцельскага Інстытуту—трэба спадзявацца, што ў лютым ці сакавіку Інстытут будзе адчынены.

Студэнты маюць свой добра пастаўлены хор. Рыхтуюцца да пастаноўкі „Паўлінкі“ Я. Купалы.

У Вільні.

✦ На зьезд славянскіх студэнтаў у Празе былі дэлегаваны студэнты: Грынкевіч, Мазалеўскі і Малафеяў Але месцовая улада не дала дазволу на выезд.

✦ Беларусы, жыды і палякі-соцыялісты два гады дамагаліся прапарцыянальных выбараў у Раду Акадэміцкай Моладзі, у склад якой уваходзілі толькі вшэхпалякі—абшарнікі. 12 сьнежня адбыўся бурны сход Віленскіх студэнтаў, на якім беларусы, жыды і палякі-соцыялісты, посьле правалу іх прапазыцыі, аб'явілі байкот Радзе Акадэміцкай Моладзі.

Гэтая-ж опозыцыйная частка студэнтаў выступіла з вострым пратэстам супроць прыняцьця „numerus klausus“ адосна жыдоў, рашуча адкідаюяы ўсякія аграніччэньні і перашкоды ў атрыманьні прасьветы.

У Маскве.

Беларуская культурна - навуковая асоцыяцыя студэнтаў Пятроўскай Сельска-Гаспадарчай Акадэміі была заснована ў 1920 г. групай з 6 асоб. Мэта— культурна-эканамічнае адраджэньне Беларусі. Заданьні — шырокае ізучэньне края, галоўным чынам сельска-гаспадарчае, досьлед шляхоў да інтэгральнага Рэнэсансу яго, учасьце ў народна—гаспадар., культурна—асьветных і інш. працах вядучых да Адраджэньня. Рацыяналізацыя беларускага надыянальнага руху праз падтрыманьне прагрэсыўных у агульна—людзкім уразуменьні элемэнтаў яго.

Цяпер у Асоцыяцыі 195 сябраў галоўным чынам уражэнцы Гомельскай і Менскай губэрніяў; ёсьць беларусы, жыды, татары, велікарусы. Найбольш безпартыйных, камуністаў больш дваццаці. За 1921—22 г. удала праведзена трох месячная агранамічная практыка для 74 сябраў у Меншчыне. У 30 пунктах этнографічнай Беларусі пастаўлены калектыўныя досьледы з люпінам і сэрадэлай, якія далі цікавыя вынікі.

Група з 10 асоб вядзець пад кіраўніцтвам прафэсара Н. Аганоўскага працу ізучэньне беларускага народнага гаспадарства. На 1924—25 г. г. прапануецца эканамічная экспэдыцыя па ўсяму Беларускаму району. За прашоўшае лета зроблена 30 дабравольных буджэтаў, чым значна пашырана буджэтовая сетка НКЗ. Шмат хто з сяброў праз анкеты сабралі ведамасьці аб аддзельных галінах сельскага гаспадарства (жывёлаводзтва, асабліва свінаводзтва, рыбалоўства) і тэхніцы палядводзтва ў вясковых гаспадарках. Звернута ўвага на спадчыну народнай мудрасьці: сабрана некалькі сотняў пагаворак, забабонаў і інш. Што нядзелю Асоцыяцыя ладзіць агранамічныя бяседы, што памагае выхаваньню агранамічная ідэалёгіі сярод сяброў, будзіць надзею і веру ў магчымасьць стацца з беднай і балацістай Беларусі Новай Даніей.

Каб абмінуць абмылкі і аднабокасьці, Асоцыяцыя запрасіла прафэсароў Масквы іх узгляду на ізучэньне Беларусі. Паступіўшыя матэр'ялы будуць выдадзены аддзельным альбомам „Няз—веданая Беларусь“ састаўляецца біблі—яграфічны паказацель па беларусазнаўству. Падгатаўляецца да друку зборнік „Балоты Беларусі“ з навуковымі артыкуламі відных прафэсароў. Сябры Асоцыяцыі найбольш чынны удзел прынялі у стварэньні выдавецкага каапэратыва „Маладая Беларусь“ і выданьні журнала пад такім загалоўкам.

(Н. П.)

Малюнкі Я. Дроздовіча.

Давялося мне бачыць малюнкі Я. Драздовіча, якія па некалькі штук знаходзяцца ў Беларускім музэі, ў кнігарні і ў Грамадзянскім Сабраньні.

Яз. Драздовіч, ня гледзячы на сваё вандроўнае жыцьцё і цяжкае матэрыяльнае становішча ўсё-такі шмат творыць. Кожны год дае навінкі. Час было-б яму падумаць аб выстаўцы сваіх малюнкаў. Вельмі багатае ўражаньне робяць яго працы графікай. У партрэтах старых беларускіх князёў чуецца моц духовая нашых продкаў. Выкананьне закончанае. Відаць мастак доўга і старанна студ'яваў, каб стварыць воблік полацкага князя.

Шмат мастацкага пачуцьця і фантазіі ўложана ў малюнкі, прадстаўляючыя старыя гарадзішчі, першабытныя хаты беларуса і інш. Тут Драздовіч здалеў ухапіць пачаткі архітэктурнага мастацтва, даў пачуць беларускі стыль, моц творчасьці па будаўніцтве ў нашых продкаў.

Што да другіх малюнкаў робленых хварбамі, дык іх не зразумееш без тлумачэньня аўтара. Вельмі ўжо заплутаная сымволіка, шмат наіўнага, хворага і чужое для нашага духа.

Віляней.

Беларусская дэлегацыя у мітрапаліта Юрыя.

У мітрапаліта Юрыя, у часе яго пабыту ў Вільні, была дэлегацыя ад Беларускага Праваслаўнага Брацтва ім. Св. Тройцы. Дэлегацыя ў складзе намесьніка старшыні брацтва, Паўла Жаўрыда, дэпутата Сойму Сымона Рак-Міхайлоўскага, пісьменьніка Максіма Гарэцкага і вучыцеля белар. школы Пяткевіча была прынята 5 гэтага сьнежня. Гутарка цягнулася ў працягу больш гадзіны.

Прадстаўнікі Брацтва дамагаліся ўвядзеньня беларускага элемэнту ў жыцьцё праваслаўнае царквы Віленскай эпархіі. Мітрапаліт згадзіўся з матывамі, высунутымі дэлегацыяй ў гэтай справе, і асноўваючыся на ранейшым распараджэньні ў гэтым Патрыарха Ціхана, на ўласнай прыхільнасьці да нацыянальнага элемэнту ў катэхізатарскай частцы набажэнства і на прыкладах украінізацыі праваслаўнае царквы ў Валыні і Холмшчыне, абяцаў дэлегацыі, што выдасьць на пісьме благаславенства праваслаўнаму духавенству Віленскае эпархіі аб тым, каб казаньні ў цэрквах адбываліся для беларускае люднасьці ў больш зразумелай і роднай для яе беларускай мове.

Паскольку ў самай Вільні нямала ёсьць былых чыноўнікаў і тутэйшых, але зусім зрусыфікаваных людзей, а роўна эмігрантаў-расейцаў, якім надта міла мова расейская, — дэлегацыя не асабліва дбала аб беларусізацыі усіх цэркваў у Вільні, бо тут і самыя сьвяшчэньнікі далёка ня ўсе ўладаюць беларускай мовай.

Аднак Мітрапаліт зусім згадзіўся з тым, што ў царкве манастыру Сьвятой Тройцы, дзе і раней да апошняга часу адбываліся ужо казаньні пабеларуску, яны і цяпер і надалей павінны адбывацць толькі пабеларуску.

Найбольш часу і увагі заняло пытаньне аб ступнёвай беларусізацыі сэмінарыі, дзе цяпер для беларускае мовы адводзіцца толькі па 2 гадзіны ў тыдзень—усё роўна як чужаземнай мове, бо і нямецкая мова мае таксама 2 гадз. ў тыдзень; пры гэтым беларуская мова, як прадмет, заведзена толькі ў асноўных клясах. Дэлегацыя дамагалася, каб у першых трох клясах выкладаньне сёлета-ж усіх прадметаў пачало адбывацца ў беларускай мове. Прынцыпова згаджаючыся з гэтым, Мітрапаліт аднак-жа выказаў думку, што лягчэй было-б і значна лепшым лічыў-бы ён павялічэньне цяпер-жа лекцый беларусазнаўства ўва усіх клясах да 3 гадзін ў тыдзень і поўнае беларусізацыі I клясы сэмінарыі пасьля Каляд, а ужо з новага школьнага году лічыць магчымым беларусізацыю II і III кл. Гэткую ступнёвасьць Мітрапаліт уважае за найслушнейшую, каб даць магчымасьць падгатавацца салідна і тым вучыцялём, якія яшчэ ня зусім ўладаюць беларускай мовай і навуковай беларускай тэрміналёгіяй.

С. У.

Мітрапаліт Юры ў Віленскай Беларускай Гімназіі.

Мітрапаліт Юры ў час свайго быцьця ў Вільні пабываў 5 сьнежая г. г. і ў Віленскай Беларускай гімназіі.

А 9 гадзіне ўсе вучні гімназіі на чале з Дырэктарам і пэдагогамі сабраліся ў залі гімназіі. Мітрапаліта пры уваходзе спаткала адміністрацыя гімназіі і гімназіяльны хор, пад сьпевы якога Мітрапаліт прайшоў у залю. Намесьнік Дырэктара гімназіі п. Трэпка прывітаў Мітрапаліта ў старых беларускіх мурох ад імя беларускай моладзі, працуючай над адраджэньнем сваей роднай культуры.

Пасьля сказаў прывітаньне старшыня Бацькаўскага Ка-ту п. Кэпель.

Мітрапаліт адказаў на прывітаньні такімі словамі:

„Шчыра рад вітаць вас у вашай гімназіі і чую асаблівую да вас усіх блізкасьць ня толькі дзеля таго, што зьяўляюся вашым Архіпастырам, але з тэй прычыны, што я блізкі да Вас па свойму пахаджэньню, бо я ўкраінец.

І ў працягу ўсяго майго жыцьця мне прыходзілася спатыкацца з беларусамі і працаваць на Беларусі.

Я вітаю вашу працу і вашы імкненьня да адраджэньня вашай роднай культуры і шчыра жадаю вам поўнага пасьпяваньня ў гэтай працы.

Але, працуючы на карысьць свайго нацыянальнага адраджэньня ніколі не забывайце таго, што вы належыце да аднэй славянскай сям'і народаў.

Усё славянства, гэта — пышны дыван, на каторым кожны народ—і беларусы, і украінцы, і сэрбы, і харваты, і палякі—дзіўныя кветкі.

Шкада, калі хоць адна з гэтых кветкаў засыхае, і радасьць — калі ўсе яны цьвітуць і кожная з іх дзівуець вока сваей асаблівай прыгожасьцю.

Хай жа ваша праца будзе карыснай“.

Пасьля гэтага Мітрапаліт благаславіў вучняў і слухаў беларускія песьні ў выкананьні гімназіяльнага хору.

Па аканчаньні блаўславенства Мітрапаліт быў на лекцыях: у 6 клясе—на лекцыі беларускай мовы п. М. Гарэцкага і у 2 кл. на лекцыі навукі аб рэчах п. Русецкай.

Пасьля гімназіі уладыка зайшоўся у беларускі музэй, які з цякавасьцю разглядаў экспанаты і слухаў тлумачэньня, якія даваў дэпутат Сойму п. Рак-Міхайлоўскі.

Ахфяраваўшы 50.000 польск.мар. на гімназіяльны хор, Мітрапаліт пакінуў Сьв.-Траецкія муры.

Беларусы на чужыне.

У Латвіі.

Адбылося ўрачыстае адчыненьне першай у Латвіі урадовай беларускай гімназіі ў г. Дзьвінску. Урачыстасьць пачалася актам у прыгожа аздобляной зяленяй і штандарамі залі. Дырэктар гімназіі Іг. Красоўскі сказаў прамову ў прысутнасьці шматлікай публікі, пасьля чаго пачаліся прывітаньні. Першы вітаў загадчык беларускім аддзелам С. Сахароў, інспэктар К. Езавітаў, сябра рады міністэрства замежных спраў і інш. Ад імя вучняў Дзьвінскай белар. гімназіі гаварыў вучань Махноўскі, які ў знак падзякі паднёс дырэктару Красоўскаму залаты жэтон.

Акт закончыўся урачыстай цэрмоніяй прысягі аграда скаўтаў, арганізованага пры гімназіі.

Пасьля вучнямі была добра згуляна пьеса Я. Купалы „Паўлінка“. Хор выканаў некалькі беларускіх песьняў. Былі пастаўлены жывыя абразы, дэклямацыя і інш.

Памешканьне гімназіі сьветлае і прасторнае, маець 4 клясы з 90 вучнямі. Есьць інтэрнат. Пры гімназіі знаходзіцца яшчэ пачатковая школа з 170 вучнямі і гадавыя вучыцельскія курсы з 32 курсантамі.

У Літве.

Склад беларускай калёніі ў Літве значна зменшыўся. Шмат хто выехаў у Чэхію, Латвію і Нямеччыну. Што суботу ў Коўні Беларуская Рада ладзіць літэратурна-навуковыя і музыкальна-вокальныя сходкі, на якіх зьбіраецца ўся беларуская калёнія. Дужа цікавы рэфэрат прычытаў Ластоўскі В. на тэму: Аб беларускім казацтве.

У суботу, 16 сьнежня, вечарам, «ня змогшы суму жыцьця нашага», кончыў самагубствам выстралам з рэвальвэра вучань восьмай клясы Віленскай Беларускай Гімназіі

Уладзімір Калаур,

аставіўшы ў глыбокім засмучэньні сваіх бацькоў і калегаў.

Пісьмо у рэдакцыю.

Паважаны гр. Рэдактар.

Дазвольце праз Вашу газэту прынясьці ад імя Віленскае Беларускае Гімназіі шчырую падзяку ўсім, хто прыняў удзел у хаўтурах нашага вучня Уладзіміра Калаура і тым самым падзяліў наша гора.

Асаблівую падзяку прыносім Ігумену Савацію і Ірадыякану Нікодыму, якія адправілі жалобнае набажэнства, пратаіэрэю Кушнёву, адвёўшему дарма лепшае мейсца на могільніку, і вучням Віленскае Духоўнае Сэмінарыі, якія прынялі ўдзел у пяяньні.

З пашанай

Сэкр. Гімн. М Красінскі.

Вільня, 22. XII. 1922 г.

Бібліяграфія.

„Наш Шлях“ штомесячнік беларускага студэнства. № 4. Вільня. Зьмест: Верш. — Янкі Купалы. * * * — С. Дрыгуновіч. Нашыя прозвішчы — Крывіч. Зерня пшаніцы С. Радзіміч. Праз беларускасьць да чалавецтва, ці праз чалавецтва да беларускасьці. — Радзіміч. Студэнцкая моладзь у беларускім руху. — Н. А. Ярмо сонка. — Радзіміч. Гутарка старога дзеда. — Падаў Г. Л. Пешчнае дзейства. — Сяргей Маеў. Аб уніі Літоўска-Польскай. — В. Г — ч. Вершы Дварчаніна І. Хворыя людзі. — А. Пакуцкі. Алеся. — Л. Леўскі. Вольная трыбуна. Хроніка і інш.

Свая пошта.

Гр. Я. Шнаркевічу. Пішыце, што ў Вас чуваць. Газэту пасылаем — распаўсюджывайце.

Гр. Зьмітраку Бядулю. Шмат хто з віленскіх беларусоў чакае ад Вас перакладу Бяліка на беларускую мову.

Гр. А. Вараксу. За добрыя пажаданьні шчыра дзякуем. Газэту высылаем.

Курс на грошы.

(Віленская біржа.)

Афіцыяльна за 22 сьнежня.

Нямецкія маркі	2.75
Осты	— —
Доляры	17.270
10 руб. золатам	94.160

Паведамленьне.

Аб конкурсе на сцэнічныя творы.

Дзеля таго, што ўладаю часова спынена чыннасьць Беларус, Музык Драм. Гуртка і справа аб узнаўленьні яго дзейнасьці перададзена ў Міністэрства ўнутраных спраў—усе абавязкі па абвешчанаму Гуртком конкурсу пераймае на сябе Грамадзянскае Сабраньне, якое ў хуткім часе паведаміць, а тэрміне раздачы прэміяў.

Аб спатканьні Новага Году.

Белар. Грамадзянскае Сабраньне ладзіць для сваіх сяброў і іх гасьцеў агульнае спатканьне Новага Году. Будзець пастаўлена мініатура, дывэртысмэнт і фээрычэскі абраз паяўленьня Новага Году. Пасьля вячэры танцы да 6-й гадзіны раніцы. Запісь на столікі прыймаецца ў канторы клюба. Уваход па імяных білетах, якія будуць выдавацца пры запісі.

Рэдактар-выдавец А. АМЕЛЬЯНОВІЧ.

Друкарня „ДРУК“ Субач, 2.